

Stavovi učitelja i učenika o važnosti zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola Sinja i okolice

---

Grgić, Anđela

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:203008>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-31**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Anđela Grgić

**Stavovi učitelja i učenika o važnosti zavičajnog
govora u nižim razredima osnovnih škola Sinja i
okolice**

Diplomski rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Stavovi učitelja i učenika o važnosti zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola Sinja i okolice

Diplomski rad

Student/ica:

Anđela Grgić

Mentor/ica:

Izv.prof.dr.sc., Ivica Vigato

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Andela Grgić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Stavovi učitelja i učenika o važnosti zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 20. listopada 2022.

SAŽETAK

Cilj ovog diplomskog rada je ispitati stavove učitelja i učenika o važnosti zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola Sinja i okolice. U radu ćemo se prvo upoznati s područjem na kojem je provedeno istraživanje da bi lakše razumjeli kontekst. Prisjetit ćemo se narječja i zavičajnog govora. Anketom ćemo dobiti uvid o tome koja je stvarna slika o korištenju zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola na širem području grada Sinja. Istraživanje je provedeno u lipnju 2021. godine na uzorku od 87 ispitanika od toga je 17 učitelja i 70 učenika. Anketa je sastavljena od 12 pitanja pri čemu se prva 3 pitanja odnose na tehničke podatke o ispitanicima a ostalih 9 na njihov stav i iskustvo o zavičajnom govoru u nastavi u nižim razredima osnovnih škola. Rezultati ankete prikazani su kroz tablice i grafikone te su analizirani u tekstu. Učitelji i učenici sa sinjskog područja smatraju da je zavičajni govor vrlo bitan u nižim razredima osnovne škole ali da ga se ne implementira dovoljno u nastavu.

Ključne riječi: zavičajni govor, standardni jezik, grad Sinj, narječje, razredna nastava

TEACHERS AND PUPILS ATTITUDES TOWARDS THE IMPORTANCE OF DIALECT SPEECH IN PRIMARY SCHOOLS OF TOWN SINJ AND ITS WIDER AREA

ABSTRACT:

The main objective behind this study was to explore attitudes among teachers and pupils towards the importance of dialect speech in primary schools of town Sinj and its surrounding areas. In the study, we will first introduce ourselves with the locale in which the study was conducted in order to better understand the general context. We will then remind ourselves about dialects and regional language characteristics. By looking at the questionnaire, we will gain insights about the actual usage of dialect speech in primary schools in the larger area of town Sinj. The study was conducted in June 2021 on a sample of 87 participants - 17 teachers and 70 pupils. The questionnaire consists of 12 questions - the first 3 questions are about technical participant information and the other 9 questions are about attitudes and experiences with dialect speech in primary school education. The questionnaire results are shown in a series of tables and graphs which are accompanied by in-text analysis. Teachers and pupils in the larger area of town Sinj find dialect speech to be very important in primary school education, but also that its implementation within the class is insufficient.

Keywords: dialect speech, standard language, town Sinj, dialect, primary school education

SADRŽAJ

<u>1. UVOD</u>	2
<u>2. GRAD SINJ</u>	3
<u>2.1. POVIJEST GRADA SINJA</u>	3
<u>3. ZAVIČAJNI GOVOR</u>	4
<u>3.1. NARJEČJA HRVATSKOG JEZIKA</u>	5
<u>3.1.2. KAJKAVSKO NARJEČJE</u>	8
<u>3.1.3. ŠTOKAVSKO NARJEČJE</u>	10
<u>3.2. ZAVIČAJNI GOVOR GRADA SINJA</u>	11
<u>4. METODE IMPLEMENTACIJE ZAVIČAJNOG GOVORA U ŠKOLE</u>	15
<u>5. METODOLOGIJA</u>	21
<u>5.1. CILJEVI ISTRAŽIVANJA</u>	21
<u>5.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA</u>	22
<u>6. REZULTATI I RASPRAVA</u>	33
<u>7. ZAKLJUČAK</u>	38
<u>8. LITERATURA</u>	40
<u>9. POPIS TABLICA</u>	42
<u>10. POPIS SLIKA</u>	43
<u>11. POPIS GRAFIKONA</u>	44

1. UVOD

Hrvatski jezik obuhvaća sve jezične ostvaraje koji se kategoriziraju prema govorima hrvatskih narječja i u konačnici u hrvatskom standardnom jeziku. Hrvatski standardni jezik propisuje norme te kao takav ima ulogu ovladavanjem standardnojezičnim normama kako bi komunikacija među govornicima iz bilo kojeg dijela Hrvatske bila nesmetana u svim područjima života.

Učenje hrvatskog standardnog jezika ostvaruje se polaskom u školu. Primoranost učenika da se služe istim ne mora uvijek uroditi pozitivnom povratnom informacijom. Naime, prijelaz s materinjeg na standardni jezik može predstavljati potencijalni problem, ali upravo se u toj situaciji može izvući ono najbolje što jezik uopće pruža – uporabu zavičajnih sadržaja kako bi se djecu postepeno uvodilo u svijet hrvatskog standardnog jezika. Osim važnosti zavičajnog govora i njegova integriranja u nastavni proces, potrebno je naglasiti da je i on sam na udaru naglog napretka i sve veće uporabe tehnologije, ubrzanog načina življenja i migracija te kao takav i on pomalo nestaje i pada u zaborav.

Koliko je bitan zavičajni govor u nižim razredima osnovnih škola Sinja i okolice prikazat ćemo u istraživanju koje je provedeno upravo u osnovnim školama na tom području.

2. GRAD SINJ

Da bismo imali bolji uvid u temu i istraživanje koje je bazirano isključivo na grad Sinj i njegovu okolicu potrebno je upoznati se sa samim gradom i njegovom poviješću koja je zasigurno utjecala na formiranje zavičajnog govora.

Sinj je gospodarsko, kulturno povijesno i geografsko središte Sinjskog i Cetinskog kraja, koje svojim prostorom i administrativnim aspektom spada pod Splitsko-dalmatinsku županiju.¹ Okružen je s četiri planine Kamešnicom, Dinarom, Svilajom i prema moru Mosorom. Rijeka Cetina koja protječe sjeveroistočno od grada i bogato Sinjsko polje za to područje značilo je život. Prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2021. u Sinju je nastanjeno 23452 stanovnika.² Sinjska alka, viteška igra koja se od početka 18. stoljeća održava u Sinju kao spomen na pobjedu nad osmanlijskom vojskom, je ono po čemu je grad Sinj poznat u Hrvatskoj ali i šire. Osim Sinjske alke grad Sinj je poznat i po svetištu i crkvi Gospe Sinjske.³ Bogata povijest, geografski položaj, klima i kulturna baština, koja podrazumjeva brojne znamenitosti, spomenike i narodne običaje, glavni su čimbenici koji omogućuju da Sinj sve više uspješno radi na unapređenju ekonomije i razvoju kako ljetnog tako i zimskog turizma.

2.1. POVIJEST GRADA SINJA

Povijest cetinskog područja seže još u prapovijesno doba o čemu nam svjedoče razni arheološki pronalasci od kraja bakrenog do sredine brončanog doba. Zbog svog geografskog položaja koji obiluje špiljama, brežuljcima, brdima, planinama i plodnim poljem Sinjski kraj je pogodovao za naseljavanje ratara i stočara. U 7. stoljeću Hrvati iz Bijele Hrvatske naseljavaju područje Dalmacije. Nastaju prve kneževine a naposljetku i sama kraljevina, gdje je utvrda Sinj bila središte Cetinske županije. Cetinsko kneštvo pod koje spada i grad Sinj tada pripadaju Šubićima, a od 1345. Nelipićima. Bosanski franjevci, koje na Sinjsko područje poziva knez Ivan Nelipić, grade samostan i crkvu sv. Marije. Turska osvajanja su kroz povijest učestalo orijentirana prema Sinju. Tako su 1492. opljačkali i zapalili crkvu i samostan nakon čega Sinj pada pod Tursku vlast sve do 1686. kada prelazi pod mletačko vodstvo. 1715. odigrala se

---

¹ Mravak, I. *Kulturna baština u Sinjskom kraju*, Diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, 2019., str. 3.

² <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>

³ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Sinj>

najvažnija bitka koja je obilježila i proslavila grad Sinj do današnjih dana. Nekoliko desetaka tisuća Turaka napalo je grad Sinj kojeg je obranilo 700 hrabrih branitelja nakon čega se oslabljena turska vojska povlači i napušta Cetinski kraj. Nakon toga Sinj ostaje pod mletačkom upravom sve do 1797. kada pada pod austrijsku vlast do 1918., a u međuvremenu kratko i francusku. Nakon Kraljevine SHS, a zatim i Kraljevine Jugoslavije, NDH, talijanske okupacije, komunističke Jugoslavije, Sinj konačno pripada samostalnoj i suverenoj Republici Hrvatskoj.⁴

3. ZAVIČAJNI GOVOR

Hrvatski jezik obuhvaća hrvatski standardni jezik, sva tri narječja, odnosno sve dijalekte i njihove mjesne govore. Hrvatskom jeziku pripadaju govori čakavskog, kajkavskog i štokavskog narječja. Kajkavsko i čakavsko narječje smatraju se u potpunosti hrvatskim, dok se štokavskim služi i šire od hrvatskih granica (Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora).⁵ Narječja se dijele na dijalekte. Dijalekte čine i mjesni govori koji se međusobno razlikuju prema svojim osobinama (govori različitih mjesta u Republici Hrvatskoj). „Tako primjerice slavonski dijalekt, dijalekt štokavskog narječja, dobio je ime prema zemljopisnoj odrednici, odnosno prema području na kojem se najvećim dijelom rasprostire. Međutim, neki dijalektolozi zovu ga i nenovoštokavskim arhaičnim šćakavskim dijalektom želeći time u nazivu naglasiti njegove jezične osobine. Novoštokavski jekavski dijalekt štokavskog narječja dobio je naziv prema jezičnim osobinama (inovacije, ijekavica), ali uz taj naziv neki dijalektolozi, primjerice Dalibor Brozović, Josip Lisac, zovu taj dijalekt i zapadno istočnohercegovačko-krajiški dijalekt, dakle u nazivu naglašavaju i prostor na kojem se (najviše) ostvaruje.“⁶

Polazak učenika u školu predstavlja izazov upravo zbog korištenja zavičajnog idioma. U obrazovnoj ustanovi inzistira se na ispravljanju pogrešno izgovorenih riječi kod učenika te se na taj način pokazuje primjer uporabe standardnog jezika u svim sferama komunikacije (govorenje, čitanje, pisanje). Takav način prikazuje spoj standardizacije jezika i mjesnog govora pri čemu postoje i ishodi usporedbe dva navedena tipa u udžbenicima nižih razreda osnovne škole. Takav način implementacije zavičajnog idioma u nastavi hrvatskog jezika

---

⁴ <https://www.visitsinj.hr/hr/vodic/sinj/povijest>

⁵ Lisac, J. *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska, 1999., str. 9.

⁶ Kolentić, Lj. *Hrvatski standard i hrvatski štokavski dijalekti. Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Suvala, A., Pandžić, J. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2015., str. 20.

postepeno gradi usvajanje normi hrvatskog standardnog jezika. Inzistiranje na standardizaciji može imati kontra efekt do razine gubitka samopouzdanja kod učenika.

Kako postići ravnotežu između zavičajnog i standardnog govora i kako usvojiti sposobnosti i znanja koja su nam neophodna za ispravnu uporabu standardnog jezika jedno je od glavnih pitanja kojima se bavi metodika nastave hrvatskoga jezika.⁷ Već smo naveli da se djeca školske i predškolske dobi služe mjesnim govorom, dok se u obrazovnim ustanovama komunikacija izvodi standardnim jezikom. Prema Brozoviću taj je idiom interdijalekt zbog svojih specifičnosti i redukcije čiji ćemo primjer upravo vidjeti na primjeru Sinja i njegove okolice (sela). Međutim, potrebno je krenuti od odgojitelja, učitelja razredne nastave, učitelja hrvatskog jezika u višim razredima osnovne škole pa do srednjoškolskih nastavnika hrvatskog jezika. Učitelj je osoba koja mora biti upoznata s osnovnim obilježjima zavičajnog govora u kojem se nastava odvija jer na taj način mogu planirati i organizirati nastavne sadržaje u kojima će se koristiti zavičajni idiom.⁸ To je jedan od načina u kojem će se pozornost usmjeriti na razlike između zavičajnog idioma i standardnog govora. Kontrastivnim pristupom učenici će jednostavnije usvojiti i prepoznati jezične nastavne sadržaje.⁹ Lazzarich smatra da je u nastavi materinskog jezika potrebno prihvatiti i omogućiti učenicima da se izražavaju na onom govoru kojim oni najbolje vladaju. Također naglašava da im učitelj nikako ne smije biti prepreka u to. Ističe da postoji više načina kako se može i treba ispraviti učenika u pogrešnom izgovoru a koji neće naštetiti razvoju daljnjih govornih sposobnosti. Tako iznosi da učitelj treba učenicima bez prekidanja dopustiti da dovrše ono što žele reći. Eventualno ih ispraviti tako da pogrešno izgovoreno učitelj ponovi standardnim govorom ili nadopuni nepotpun iskaz.¹⁰

3.1. NARJEČJA HRVATSKOG JEZIKA

„Hrvatski jezik ima tri narječja: čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Nazive su dobila prema upitnim zamjenicama ča, kaj odnosno što. U štokavskome se zamjenica pojavljuje kao što (ali i šta), u kajkavskome kaj (ali i kej, koj, kuj, ke), a u čakavskome ča (ali i ča, ca, če, čo,

---

⁷ Vigato, I., Vigato T. (2013.) Zavičajni govor i dramska igra. *Školski vjesnik*, vol. 62, br. 1, str. 86.

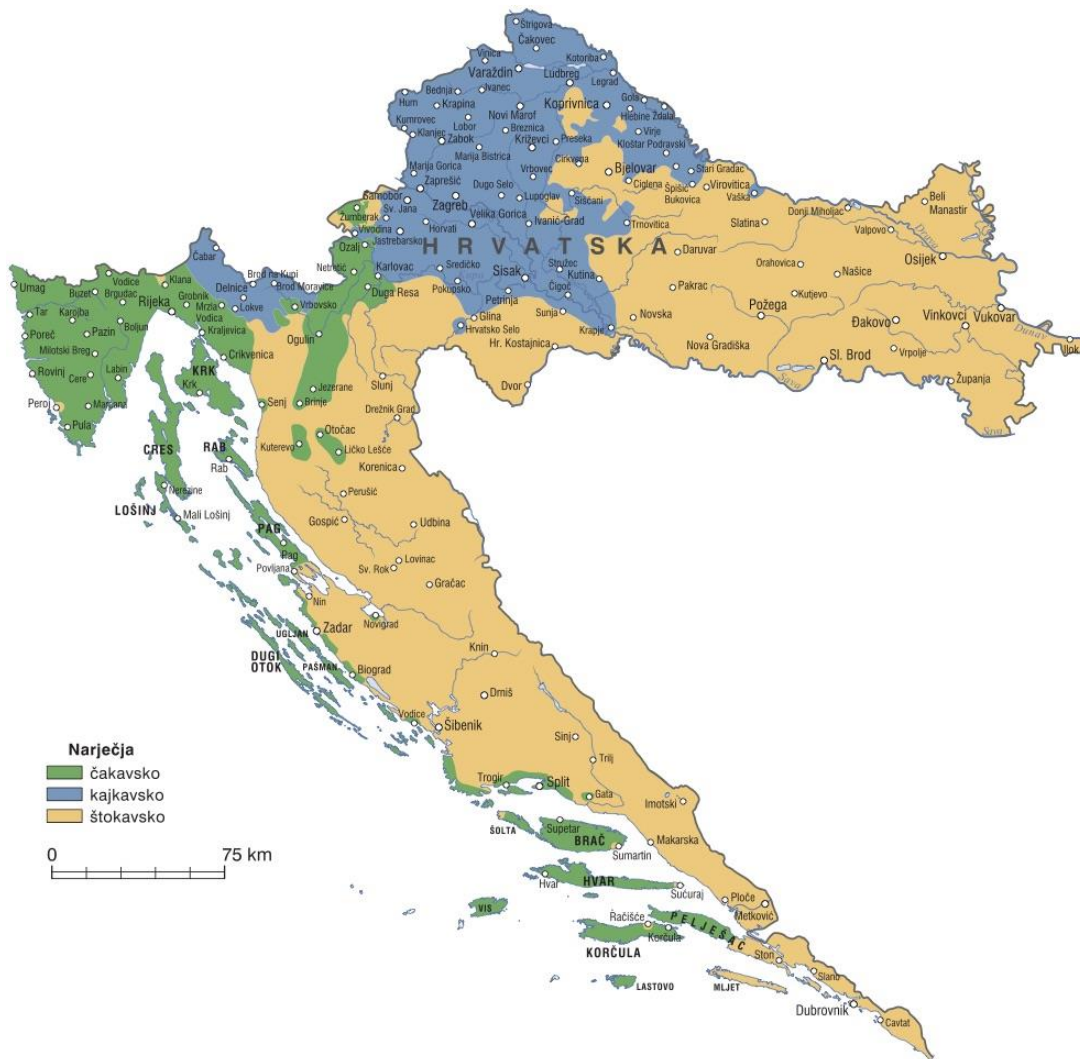
⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Lazzarich, M., Metodika Hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi, Rijeka, 2017., Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 198.

co). Narječja se dijele na dijalekte, dijalekti na skupine govora, a skupine govora na mjesne govore.“¹¹

Raspored hrvatskih narječja kakav poznajemo danas potpuno se razlikuje od početnoga. Na promjene je najviše utjecao Osmanlijski prodor u 15. i 16. stoljeću zbog čega se prostor kajkavskoga i čakavskoga suzio zbog značajnih seoba. Mnogi vjeruju da je nepovezanost i raspršenost hrvatskih dijalekata posljedica slabe međusobne razumljivosti, pa tako i danas postoje pogrešne teorije da je jedino pravo narječje čakavsko. Osim te teorije postoji i ona da kajkavsko i štokavsko narječje zapravo ne pripadaju hrvatskom jeziku.¹²

Slika 1. Karta hrvatskih narječja

Izvor: Jezik.hr. URL: <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html> (pristupljeno 13. rujna 2022.)

¹¹ Hrvatska narječja, jezik.hr, <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html>, 13. 9. 2022.

¹² Ibid.

3.1.1. ČAKAVSKO NARJEČJE

Čakavsko narječje jedno je od triju narječja hrvatskoga jezika. Naziv dolazi od upitne zamjenice ča koja se više ne koristi na cijelom čakavskom području. Što ili šta se govori na otocima Korčuli i Lastovu, na dijelu Pelješca i na mnogim dijelovima čakavskog obalnog pojasa. U Istri uz gornji tok Mirne i u čakavskom dijelu južno od Kupe govori se kaj. Iako su mnogi čakavci prihvatili te štokavske ili kajkavske zamjeničke oblike, još se u mnogim takvim govorima koristi čakavski oblik uz prijedloge (kao zač, poč i sl.).¹³

Slika 2. Karta čakavskog narječja

Izvor: Jezik.hr. URL: <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html> (pristupljeno 13. rujna 2022.)

¹³ Čakavsko narječje, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=13143>, (13. 9. 2022.)

Čakavski govor se prostire uglavnom na obali i otocima, dok ga duboko u unutrašnjosti nalazimo u Lici i Pokuplju. Čakavština se prostire na svim otocima od Krka i Cresa do Lastova i Korčule (prvi štokavski otok je Mljet). Na kopnu čakavštinu nalazimo na cijeloj Istri, osim sela Peroj sjeverno od Pule, a djelomično i naselja južno od Pule do Premanture koja su štokavsko-čakavska. Na Istru se nadovezuje U Hrvatskom primorju čakavski obalni pojas seže do Novoga. Od Vinodola do Privlake gdje vlada štokavsko ikavsko narječje nalaze se dvije čakavske oaze a to su Senj i Novigrad koji je gotovo štokaviziran. Uski pojas uz more od Privlake pa sve do samog ušća Cetine je pretežito čakavski. Tek na nekoliko mjesta prekinut ikavsko štokavskim govornicima. Nešto šire čakavsko područje na tom potezu je u splitskoj okolici. Zapadni dio Pelješca također pripada čakavskom narječju kao i obala ali svi postupno padaju pod utjecaj štokavskog. Drugo čakavsko područje se nalazi u unutrašnjosti. Od zaleđa Hrvatskoga primorja do gornjih tokova Dobre i Mrežnice. Od tu se u jednom smjeru produžuje skoro do Karlovca, a u drugom se spušta od Oštarija u dolinu Gacke. U Žumberku se oko Jurkova Sela također može pronaći mala čakavska skupina. Sva su ta čakavska područja pod iznimnim utjecajem okolnih kajkavskih (Pokuplje) ili štokavskih naselja (Lika). Izvan Hrvatske čakavsko područje možemo naći u austrijskom Gradišću te na Mađarskom i Slovačkom području.¹⁴

3.1.2. KAJKAVSKO NARJEČJE

Kajkavsko narječje dobilo je naziv prema upitnoj zamjenici kaj. Prije dolaska Osmanlija kajkavsko narječje prostiralo se na mnogo većem području nego danas. Povlačenjem naroda pred Turskom vojskom prema sjeverozapadu značajno se smanjilo područje kajkavskog narječja. Danas se kajkavskim narječjem u govoru služe sjeverno od Kupe, na području Gorskoga kotara i Međimurja. Osim u Hrvatskoj kajkavskim se služe u zapadnoj Mađarskoj te u Slovačkoj na području oko Bratislave, gdje su se doselili u XVI. st bježeći od Osmanlija.¹⁵

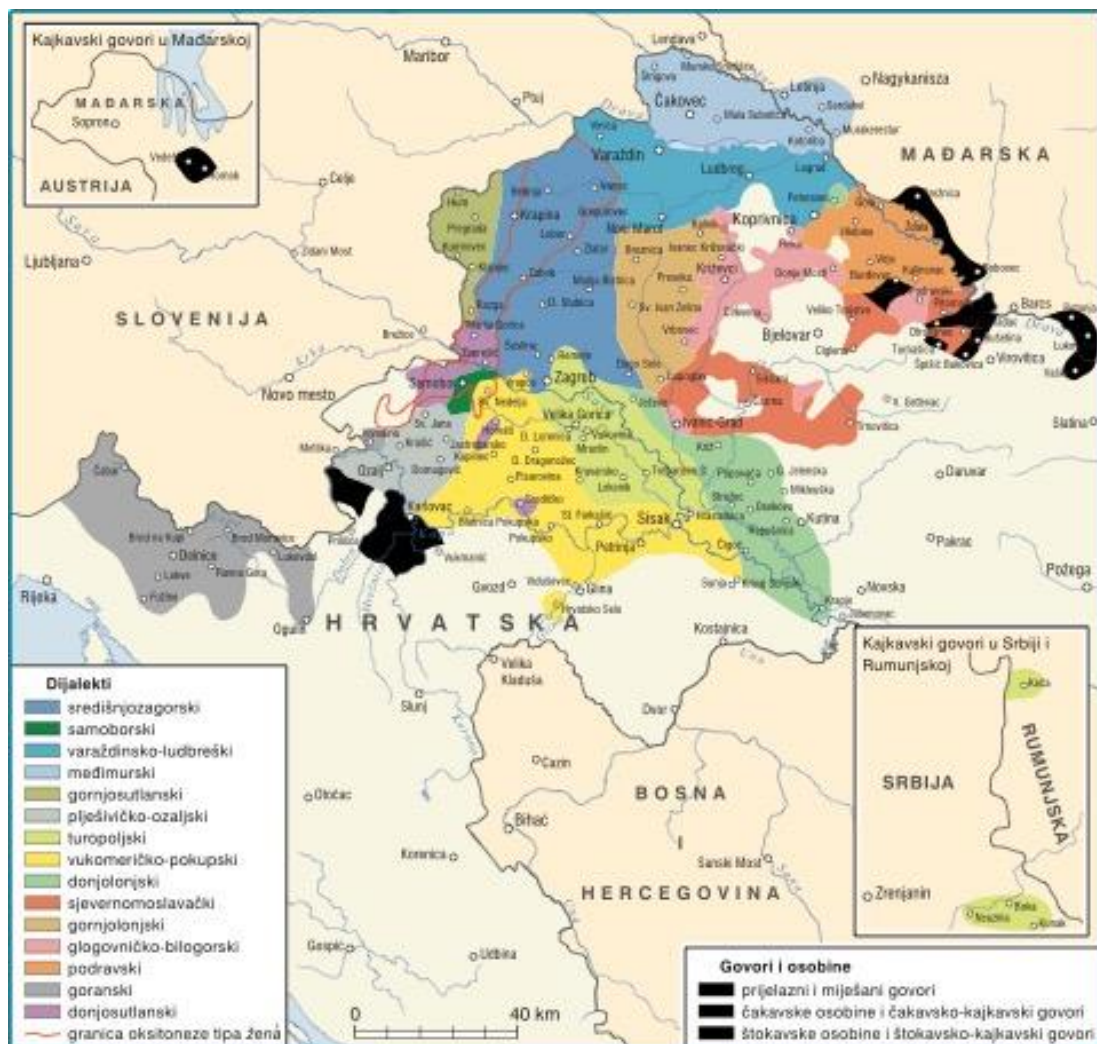
Iako kajkavski po osobinama dosta nalikuje slovenskom, po svojem sastavu ipak pripada hrvatskomu jeziku. Kajkavsko narječje je za razliku od štokavskoga puno bolje očuvao mnoge arhaične značajke. „Aleksandar Belić podijelio je kajkavske govore prema refleksu praslavenskih glasovnih skupova tj i dj na tri skupine: istočnu skupinu istočno od crte

---

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Kajkavsko narječje, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29817>, (13. 9. 2022.)

Varaždin–Zagreb s refleksima č (sveča) i đ (dž) (međa ili medža), sjeverozapadnu skupinu zapadno od crte Varaždin–Zagreb, iznad rijeke Save, s refleksima č (sveča) i j (meja) te jugozapadnu skupinu južno od rijeke Save s refleksima ć (sveća) i j (meja).¹⁶ „Stjepan Ivšić, na temelju suvremene akcentuacije, dijeli kajkavske govore na konzervativne (zapadno od crte Varaždin–Zagreb) i revolucionarne (istočno od te crte). Pritom konzervativni govori čuvaju stariji akcenatski sustav (` , ^ i ~), a revolucionarni govori u mnogočemu pokazuju otklon od toga sustava.“¹⁷ Te podjele su dosta slične. Danas je podjela kajkavskog narječja na 6 dijalekata. Istočni krajevi su u akcentuaciji, morfologiji i glasovlju pod utjecajem štokavskoga narječja. Dok su sjeverozapadni krajevi pod izravnim utjecajem slovenskoga, a jugozapadni dijelovi čakavskoga narječja.¹⁸

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

Izvor: Jezik.hr. URL: <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html> (pristupljeno 13. rujna 2022.)

3.1.3. ŠTOKAVSKO NARJEČJE

Štokavsko narječje je nazvano prema zamjenici što. Štokavskim govorom služe se Hrvati u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori (Boka kotorska) i Srbiji (Srijem i Bačka). Hrvatski štokavski govori se još nalaze i u Italiji, na Kosovu i u Rumunjskoj (Karaševo).¹⁹

Za vrijeme Turskih osvajanja štokavsko se područje, za razliku od kajkavskog i čakavskog, znatno širilo. Na napuštena čakavska i kajkavska područja nastanili su se štokavski doseljenici, govornici hrvatske štokavštine i nehrvatske (srpske). Prvi su naselili uglavnom Dalmaciju, drugi uđu Hrvatsku (zajedno s Vojnom krajinom).²⁰ „Štokavski dijalekti kojima govore Hrvati jesu: slavonski (Slavonija, Baranja, Srijem), novoštokavski ikavski (zapadna Bosna i zapadna Hercegovina, unutrašnjost Dalmacije, Lika), istočnobosanski (srednja i sjeveroistočna Bosna), istočnohercegovački s dubrovačkim kao osobitim njegovim poddijalektom, zetski (Boka kotorska). Prema akcenatskome kriteriju štokavski govori mogu biti novoštokavski i staroštokavski, prema odrazu jata (i)jekavski, ikavski i ekavski (a u nekim je govorima jat nezamijenjen), a prema odrazu skupova *stj, *skj, *zdj, *zgj štakavski, šćakavski ili štakavsko-šćakavski.“²¹

Samoglasnički sustav kod većine štokavskih govora je jednostavan. Čini ga pet samoglasnika i slogotvorno r, a samo u nekim govorima ima samoglasnik ę kao odraz nezamijenjenoga jata. Suglasnički sustavi variraju zbog nekoliko činjenica: (ne)postojanja parova afrikata ć – đ i č – dž te (ne)postojanja fonema ś, ź, dz, f, h. Akcenatski sustavi kao takvi variraju od dvonaglasnih do peteronaglasnih. U staroštokavskim dijalektima se čuva stari položaj naglaska te neoakut, dok u novoštokavskim dijalektima imamo pomicanje kratkosilaznoga i dugosilaznoga naglaska s posljednjega sloga riječi. Pri tome su nastali ulazni naglasci (kratkouzlazni ide ako je prethodni slog kratak, i dugouzlazni ide ako je prethodni slog dug).²²

Gotovo da nema bitne štokavske značajke koja bi bila u svim štokavskim govorima i nigdje drugo. „Ali neke su od njih, uz određena odstupanja, uglavnom proširene u svim

---

¹⁹ Hrvatska narječja, jezik.hr, <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html>, 13. 9. 2022.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

štokavskim dijalektima: što ili šta kao upitno-odnosna zamjenica; *ə > a; *št' > št i *žd' > žd, *đ' > đ, *jt > ć, *jd > đ, dočeto -l > -o/-a, gubljenje fonema x, *və/*və- > u/u-, tzv. nova jotacija zubnih i usnenih suglasnika, nastavak -ā u G mn. imenica, proširenje osnove množine jednosložnih imenica m. r. umetkom -ov- (-ev-), sinkretizam (ujednačivanje nastavaka) u D/L/I mn. imenica svih triju rodova uvođenjem novih gramatičkih morfema (D/L/I: ženama, ženama, ženama umjesto negdanjih ženam, ženah, ženami), razlikovanje dvaju kratkih (uz razlikovanje dvaju ili triju dugih naglasaka), čuvanje aorista te znatan broj turcizama (uz germanizme i romanizme).²³

3.2. ZAVIČAJNI GOVOR GRADA SINJA

Jezik je sustav riječi kojima se neki narod sporazumijeva, dok je govor idiom unutar nekog jezika koji se izdvaja i prepoznaje po nekim osobitostima. Rosandić prihvaća i sinonimske nazive materinski i zavičajni jezik gdje ističe da je materinski preuzet od predaja bez svjesnog učenja, a zavičajni jezik je jezik društvene sredine (Rosandić 1993: 13).

Milan Moguš u svojoj knjizi Povijest hrvatskoga književnoga jezika ističe da su Hrvati u internoj govornoj komunikaciji koristili tri organska narječja zapadno-štokavsko, čakavsko i kajkavsko.

„Od najranijih vremena hrvatske pismenosti hrvatski se književni jezik nastojao izgraditi na temelju svih triju narječja. Tijekom povijesti postojale su dvije temeljne koncepcije hrvatskoga književnoga jezika:

a) hrvatski književni jezik temelji se na sve tri hrvatske narječne stilizacije kajkavskoj, čakavskoj i štokavskoj, što smo vidjeli u samim počecima hrvatske pismenosti (primjer iz Petrisova zbornika) i

b) hrvatski književni jezik temelji se na jednoj hrvatskoj stilizaciji, primjerice čakavskoj, uz sudjelovanje ostalih dviju, što također možemo vidjeti u temeljima hrvatske pismenosti.²⁴

---

²³ Ibid.

²⁴ Bratulić, J. Prostranstvo hrvatskoga jezika. Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku. Suvala, A.; Pandžić, J. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2015., str. 16.

Prema Ćurkoviću temelj normi hrvatskog standardnog jezika je novoštokavski ikavski dijalekt, to proizlazi iz naglasnih značajki.²⁵ Taj dijalekt je široko rasprostranjen na području Hrvatske od Gorskoga kotara, pa preko podvelebitskog primorja i zapadne Like prema jugoistoku. Većim dijelom to je unutarnja Dalmacija od Starigrada, Drniša i Sinja sve do Metkovića. Uz već spomenute krajeve govor zapadnoga dijalekta možemo pronaći kod nekoliko naselja na nekim otocima, (Korčula-Račišće), (Hvar-Sučuraj), (Braču-Sumartin), (Šolta-Maslinica), (Pag-Dinjiška i Vlašići). Osim u već navedenim krajevima ovim dijalektom se služe i na dijelu Korduna te u Slavoniji.

Slika 4. Karta štokavskog narječja

Izvor: Jezik.hr. URL: <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html> (pristupljeno 20. svibnja 2022.)

„Za zapadne novoštokavsko ikavske govore, kao što je sinjski, karakteristično je da se u nastavcima i u nepromjenjivim riječima –m zamjenjuje sa –n, kao i da se umjesto –o dodaje nastavak –ja, dok je –h gotovo pa iskorijenjeno ili zamijenjeno drugim slovom. Vokalne redukcije su u zapadnim govorima vrlo česte, a sam vokalizam je na fonološkoj razini peteročlan. Karakteristično je da ž prelazi u r i da je fonem f, koji se ograničava na tuđice i

²⁵ Ćurković, D. *Govor Bitelića*, Doktorski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2014., str. 31.-33.

onomatopeje, izjednačen sa j.²⁶ U izgovoru se ispušta glas –i zbog čega infinitiv glagola ima krnji oblik (gledat, molit, poč).²⁷ Kada imamo kombinaciju ja bi + glagolski pridjev upotrebljavaju se kondicionali kao što je u primjeru „ja bi moro“.²⁸ „Govor vrlo često sadrži genitivne sintagme, infinitiv stoji uz glagole nepotpuna značenja, a u rečeničnim konstrukcijama često je nepoznat konkretan subjekt na kojeg se upućuje, odnosno o kojem se govori (npr. ubilo ga prid kućon).“²⁹

„Najvažnije su fonološke značajke u vokalizmu, osim ikavskoga refleksa jata, a kao refleks poluglasa, u kao refleks stražnjeg nazalnog samoglasnika i slogotvorne likvide *l, čuvanje oblika tipa (v)rebac, rest i velik broj samoglasničkih redukcija u Bosni i splitskom zaleđu.“³⁰ Suglasnički sustav šumnika i sonanta sinjskog govora prikazan je u Tablici 1.

SUGLASNIČKI SUSTAV SINJSKOG GOVORA					
SUGLASNICI					
ŠUMNICI			SONANTI		
<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	<i>v</i>		<i>m</i>
<i>t</i>	<i>d</i>		<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>c</i>		<i>s</i>			
<i>ć</i>	<i>ǰ</i>		<i>j</i>	<i>ǎ</i>	<i>ń</i>
<i>č</i>	<i>ž</i>	<i>š</i>			
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>(h)</i>			

Tablica 1. Suglasnički sustav sinjskog govora

Izvor: Ćurković, D. *Govor Bitelića*. Doktorski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2014., str. 66.

„Prema mjestu tvorbe suglasnici mogu biti bilabijali ili dvousnenici: p, b, m (pòpit, bñbnut, mñslit); labiodentali ili zubnousnenici: f, v (frìgat, vñšna); dentali ili zubnici: t, d, n, c, z, s (tìlo, dèset, nè, cènat, zèmlja, sìst); alveolari ili desnici: l, r (lìst, rùka); palatali ili nepćanici:

²⁶ Danilović, M. *Sinjski govor*, Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2011., str. 9.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

č, ć, š, ʧ, ʒ, ʒ, j, l, n (čèp, će, šùma, ʧèna, ʒèzva, jâk, lûdi, nòke); velari ili mekonepčanici: k, g, (kúla, gòra) i laringali ili grleni, h (dùh - ako nije eliminiran, v. nastavak).“³¹

U sinjskom govoru nemaju svi samoglasnici redukcije (npr. rijetko se pojavljuje redukcija a (Kàd pòčme, dèvet dána prije iže svît ù crkvu.); ni redukcija e nije zabilježena...).³²

Što se tiče leksika očito je da prevladavaju turcizmi (janjičar, kadija). Osim turcizama imamo i romanizam (libar, škura, punat), Njemačkih riječi (cigla, štrik,) i riječi iz Mađarskog jezika (čopor, teret).³³

Govor grada Sinja prepoznatljiv je po tome da iza prve naglašene a nekada i za druge naglašene riječi ide nenaglašena riječ (A prvi je bàrjak iša Góspe Sînske.)³⁴ „Ispred nenaglašenog a se kod povratnih glagola donekle u perfektu čuva nenaglašeno je: Skuvala ti je se manistra.“³⁵ „Dolazi je kao naglašeni oblik prezenta glagola biti: A je mi skresala sve u brk.“³⁶

„Pojavljuje se i krnji perfekt u sljedećim oblicima: Zvále se pàncete, bržóle. Često se koriste genitivne sintagme poput: Bilo je kônja, kráva, ováca. Imperativ se najčešće upotrebljava u prepričavanju prošlih radnji, kao npr. Ònda natòvari nà kar pa gòni dòli do tvórnice.“³⁷

---

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Lisac, J. *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska, 1999., str. 111.

³⁴ Danilović, M. *Sinjski govor*, Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2011., str. 28.

³⁵ Lisac, J. *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska, 1999., str. 111.

³⁶ Ibid.

³⁷ Danilović, M. *Sinjski govor*, Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2011., str. 30.

4. METODE IMPLEMENTACIJE ZAVIČAJNOG GOVORA U ŠKOLE

Glavno pitanje koje se često pojavljuje u raspravama je utječe li negativno uporaba zavičajnog govora na učenje standardnog jezika. Mnogi se stručnjaci ne mogu složiti oko toga treba li ohrabrivati i poticati djecu da se služe zavičajnim govorom van kućnog okruženja. Velik broj njih zastupa stav da dijete treba čim prije ovladati standardnim jezikom i da se treba služiti njim u predškolskoj i školskoj ustanovi. Također smatraju da je potrebno dijete ispravljati svaki put kada pogriješi. Većina današnjih učitelja je školovana uz uputu o nužnosti dosljednog ispravljanja. Izražavanje na zavičajnom govoru u komunikaciji donedavna se smatrala nedostojnim ispadom. Zbog toga je zavičajni govor uporno protjerivan iz odgojno obrazovnih ustanova, a nastava se prekidala zbog ispravljanja govora. Ispravljanje učenika pri uporabi zavičajnog idioma ima negativan utjecaj na učenike jer razvijaju strah od govora i jezika.³⁸

Metode implementacije zavičajnog govora u nastavi potrebno je u koristiti što više u razrednoj nastavi. Već u prvom razredu kod vježbi izgovora može se krenuti od zavičajnog govora. Realizacija ove vrste vježbe može se provesti različitim metodama i postupcima, ali najvažniju funkciju ima govor učitelja i njihove jezične kompetencije jer oni predstavljaju učenicima model usvajanja standardnog jezika.

Učenici se kroz cijelo školovanje, od prvog razreda osnovne pa do samog završetka srednje škole, susreću s nastavnim predmetom Hrvatski jezik. To je temeljni nastavni predmet čija je svrha usvajanje i ostalih predmeta jer učenici sve nastavne predmete usvajaju kroz jezik. Ciljevi i zadaće svih nastavnih predmeta nalaze se u Nastavnom planu i programu koji je donesen 2006. godine. Tako je prema HNOS-u „Temeljni je cilj nastave hrvatskoga jezika osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućuje ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje.“ Hrvatski jezik možemo podijeliti na četiri predmetne sastavnice. Te četiri sastavnice su hrvatski jezik, jezično izražavanje, književnost i medijska kultura. 2019. godine napravljen je kurikulum za nastavu Hrvatskog jezika. „Kurikulumom se potiče usvajanje znanja o jeziku kao sustavu, razvijanje jezičnih djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja te njihova ovladavanja koje se ostvaruju primanjem, proizvodnjom i međudjelovanjem različitim oblicima i vrstama teksta.“

---

³⁸ Puljak, Lucija (2011.) Uloga zavičajnoga idioma u razvoju jezično-komunikacijske kompetencije učenika mlađe školske dobi. *Časopis za hrvatske studije*. God VII. Br. 1. Str. 293–294.

Donošenjem kurikuluma sve se mijenja. Ciljevi i zadaće više nisu bitni nego se fokus stavlja na ishode učenja.

Zbog straha od pogreške učenici mogu razviti strah. Učitelji su ti koji bi trebali ohrabrivati i poticati učenike na govorno izražavanje. Tako McNeill predlaže da bi se učenike moglo poticati na jezično izražavanje pohvalom, proširenjem i ponavljanjem djetetova izričaja, postavljanjem pitanja otvorenog tipa i stankom očekivanja odgovora.³⁹ Najučestalija tehnika je pohvala govora. Ta pohvala ima smisla ako dijete osjeti da je njegovo govorno ponašanje prihvaćeno. (npr. „Lijepo si to rekao.“) Dok proširivanje izričaja podrazumijeva prihvaćanje djetetovog odgovora i kada s njim nismo sasvim zadovoljni. Proširivanje odgovora se može postići tako da učitelj ponovi odgovor ali i postavi potpitanje. (npr. Na učenikov odgovor da je priča zanimljiva učitelj odgovara: „Dobro, priča je zanimljiva. A što ti je bilo zanimljivo u priči?") Nakon toga potrebno je učenika ponovno uputiti na čitanje teksta nakon čega će potaknut učiteljevim potpitanjem postupno davati opširnije odgovore. Tehnika ponavljanja djetetova izričaja dosta je slična prethodno navedenoj tehnici. Razlika je u tome što se u ovoj tehnici ne postavlja potpitanje nego se naglašavanjem glasa „i“ čeka odgovor. (npr. „Dobro, priča je zanimljiva iii...“) Ova tehnika se pokazala uspješnom i u višim razredima. Sljedeća tehnika je postavljanje pitanja otvorenog tipa. Ova tehnika traži smisljeni i puni odgovor od djeteta. Kod pitanja otvorenog tipa potrebno je djetetu dati dovoljno vremena i odgovor prihvatiti bez obzira koliko smo s njim zadovoljni. Direktnim ispravljanjem sputajemo učenika što vodi do nesigurnosti i šutnje.⁴⁰

Odnos prema zavičajnome govoru u nastavi od početka se školovanja može razvijati na način da se unutar obrade određene jezične činjenice, koja je različita od oblika u zavičajnom idiomu, kontrastivno postave oba oblika, standardni i zavičajni. Važno je da učenici sami traže i osmišljavaju primjere jer samo učiteljevo izlaganje o razlikama neće imati učinka kao problemsko i stvaralačko rješavanje zadataka.

---

³⁹ McNeill 1977, prema Turza-Bogdan 2013: str. 144

⁴⁰ Strahija, N., *Stavovi učitelja prema zavičajnome govoru*, Diplomski rad. Zagreb, Filozofski fakultet, 2016., str. 56.

„Neki su od mogućih primjera zadataka:

- prijevod riječi, iskaza, rečenice na zavičajni govor
- zapažanje razlika u oblicima
- stvaranje teksta na zavičajnome govoru u različitim opravdanim komunikacijskim situacijama – zapažanje razlika
- izrada jezičnoga zemljovida s najznačajnijim razlikama u odnosu na standardni jezik • razgovorne i scenske igre u svrhu stvaranja teksta
- proučavanje tekstova iz usmene književnosti.⁴¹

Bitna stavka različitih tipova zadataka jest i njihova prilagodba učenicima. Turza-Bogdan navodi da je potrebno odabrati odgovarajući predložak zbog potencijalnog problema u pronalaženju građe. Smatra da bi to mogle olakšati zavičajne čitanke kao i stručno usavršavanje učitelja gdje bi dobivali potrebne informacije kao što su u kojim se zbirkama ili nekoj drugoj literaturi mogu pronaći odgovarajući tekstovi za rad u nastavi.⁴²

Uz nekoliko navedenih primjera zadataka, osvrnut ćemo se na scensku igru. Prema Vigatu cilj istraživanja nije iscrpni prikaz mjesnog govora, već osobitost drugačijih jezičnih stavova kojima se koriste školarci i predškolci te njihov utjecaj na međujezičnom polju. Važno je istražiti koliko često se djeca služe interdijalektom koji obuhvaća zavičajne govore (npr. intervju, osmišljavanje dramske igre, metoda dijalektoloških istraživanja...). Osim navedenog ističe da je cilj također prikazati načine koji bi olakšali učiteljima jezika da uoče i zabilježe osobitosti mjesnog govora ili interdijalekta bez potrebe za opsežnijim istraživanjima.⁴³

Ovakvim dramskim igrama učitelji bi mogli postupno primijetiti posebnosti zavičajnog idioma služeći se jezikoslovnom literaturom, također i uočiti sastavne razlike dva ili više idioma te organizirati i planirati nastavne sadržaje za točno određeni razred i točno određenu djecu s tim jezičnim osobitostima. Ovakav pristup, smatraju profesori Vigato, motivirat će učitelje da i oni sami postupno, kroz cjeloživotno učenje stječu i nadograđuju jezikoslovna i dijalektološka znanja.⁴⁴

Dramske igre omogućit će djeci razvijanje usmenog i pismenog izražavanja, bogaćenje leksika i očuvanje jezične baštine svoga zavičaja. Svrha svega toga je širenje jezikoslovnih vještina što sa sigurnošću utječe na bolje služenje standardnim jezikom i bogaćenje jezične

---

⁴¹ Turza-Bogdan, Tamara (2013) *Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskoga jezika. Prilozi za osnovnoškolsku nastavu*. Čakovec: Matica hrvatska., str. 146.

⁴² Ibid.

⁴³ Vigato, I., Vigato T. (2013.) Zavičajni govor i dramska igra. *Školski vjesnik*, vol. 62, br. 1, str. 89.

⁴⁴ Ibid.

kulture. Dramske igre su također dobrodošle u nastavi prirode i društva kada se obrađuje tema gospodarskih djelatnosti zavičaja. One također mogu biti polazna točka korelacije različitih predmeta i njihovih sadržaja. Spontana dramska igra bez posebnog kazališnog oblikovanja stvara pozitivnu radnu atmosferu te se razvija antropološka značajka dramskog izraza nužna u svakodnevnoj komunikaciji.⁴⁵

„Svaki tekst, pa i tekst na nekom narječju, otvara brojne mogućnosti povezivanja jezičnih djelatnosti čitanja, pisanja, govorenja i slušanja. Zbog toga uvijek u nastavi valja težiti povezivanju, tj. nedijeljenju nastavnih područja:

- jezika
- književnosti
- jezičnog izražavanja
- medijske kulture.“

Osmišljenim metodičkim postupcima jezik se usvaja pomoću književnog teksta uz jezično izražavanje učenika: provode se aktivnosti slušanja, čitanja, pisanja i govorenja.“⁴⁶

Težak ističe kako bi baš svaka škola trebala imati svoju školsku metodički koncipiranu razlikovnu gramatiku. Također smatra da zavičajni govor treba iskoristiti pri učenju standardnog jezika, a učenicima omogućiti dvojezičnost.⁴⁷

Jezični udžbenici su koncipirani tako da se mogu primjenjivati na cijelom području Republike Hrvatske. Stoga oni ne mogu u cijelosti odgovoriti na zahtjev kojim se pri usvajanju standardnog jezika polazi od narječja. Stoga te jezične osobitosti koje ne možemo pronaći u udžbeniku imamo u školskoj razlikovnoj gramatici. Naglasak je na mogućnosti učenja standardnog jezika uz pomoć narječnih osobitosti štokavskog govora. Usvajanje standardnog jezika uz pomoć narječja je S. Težak uveo u školsku praksu kao načelo nastave jezika.⁴⁸

„Među primjerima najčešće su i zadaci koji se mogu iskoristiti za ostvarivanje načela zavičajnosti. Korisno je i za nastavu književnoga jezika da učenici uspoređuju gramatičke

---

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Turza-Bogdan, Tamara (2013) *Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskoga jezika. Prilozi za osnovnoškolsku nastavu*. Čakovec: Matica hrvatska., str. 141.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid., 142.

činjenice standardnog jezika s odgovarajućim činjenicama svog mjesnog govora. A takvo iskorištavanje razlikovne gramatike uvijek pridonosi sigurnoj, solidnoj, jezičnoj naobrazbi“⁴⁹

Interpretaciju nekog određenoga književnoga djela moguća je na narječju unutar komunikacijskog metodičkog modela koji je nastao prema modelu sustava odnosa Buhlera. Sudionici tih odnosa su govornik, tema i slušatelj.

„Pritom valja uvažavati odrednice bez kojih bi metodički pristup mogao biti promašen:

- stalno praćenje interesa učenika za narječja hrvatskoga jezika
- individualizacija u pristupu učeniku
- različiti pristup svakom pojedinom tekstu na ikavskom narječju
- ukoliko nastavnik nije siguran u točnost vlastite interpretacije – korištenje zvučnih snimaka kod primanja teksta
- poticanje jezičnoga izražavanja na vlastitome govornom idiomu ili jezičnome standardu
- potpuno je promašeno tražiti od učenika istraživanje na narječju koje nije govorio.“⁵⁰

Prema Turza-Bogdan stalno praćenje učenika rezultira povećanjem intrinzične motivacije a učiteljima omogućuje prilagođavanje sadržaja interesima učenika. Ali to nije uvijek ostvarivo s obzirom da se prema postojećem programu ne može samostalno odabrati većinu nastavnih sadržaja. Interese učenika jednostavno je i lako ispitati anketom koja će učitelju poslužiti u upoznavanju interesa učenika da ni to mogao koristiti kod odabira i interpretacije književnih djela. Kada učitelj dobro poznaje svoje učenike i koji su njihovi književni interesi, znat će i kako razvijati one interese koji su manji ili pak ne postoje. Nikada neće svi iskazati podjednako zanimanje za djela na zavičajnom idiomu, isto tako ni jednake literarne sposobnosti kod primanju takvih tekstova. Razlike pretpostavljaju poznavanje strategija kojima je moguće postići individualizaciju nastave. Važno je i izmjenjivanje zadataka i aktivnosti kako bi učenici dobili različito složene zadatke. Sve to ovisi o razredu i učenicima koje učitelj poznaje. Zbog toga određivanje metoda i postupaka nije primarno, već određivanje u kojem bi smjeru morala ići komunikacija u nastavi.⁵¹

Različitost pristupa u nastavi najviše ovisi o nastavnom sadržaju. Potrebno je promišljeno i stručno vođenje komunikacije s učenicima, postavljanje pitanja i iskazivanje problema da bi učenici dobili sposobnost samo ispravljanja, a da bi komunikacijski proces pozitivno utjecao

---

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid. 170.

⁵¹ Ibid.

na učenika. Korištenjem zvučnih snimaka u nastavi u primanju teksta bilo bi iznimno korisno da učenik ne bi doživljavao i primao tekst samo i isključivo na temelju učiteljeve interpretacije. To možemo gledati i u kontekstu izmjene nastavnih sredstava, metoda i postupaka koje treba izmjenjivati u metodičkom postupku. Zvučna snimka je od velike koristi kada je u pitanju tekst na zavičajnom idiomu i kada učitelj nije sasvim siguran u ispravnost svoje interpretacije teksta na zavičajnom idiomu. To je smjer u kojem bi trebalo ići u budućnosti i formirati ne samo tiskane nego i zvučne čitanke.⁵²

Interpretacija i doživljaj književnog djela može biti poticajna za učenikovo jezično izražavanje dok književno djelo na zavičajnom govoru tako može biti poticaj za jezično izražavanje na vlastitom narječju ili pak na standardnom jeziku.⁵³

---

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

5. METODOLOGIJA

U istraživanju će se koristiti kvantitativna istraživačka paradigma - metoda anketiranja. Kao instrument prikupljanja podataka konstruirat će se upitnik za učitelje i učenike u nižim razredima osnovne škole. Anketa će se provesti online putem Google obrasca na način da će učitelji i učenici ispuniti anketu putem linka. Podatci će biti obrađeni statističkim programom SPSS 20. Izračunati će se temeljni deskriptivni parametri rezultata: aritmetičkasredina (AS), minimalni (Min) i maksimalni rezultat (Max) te standardna devijacija (SD). Normalitet distribucije će biti ispitan Koglmorov – Smirnov testom (K-S test). Postojanje razlika u stavovima učitelja i učenika biti će testiran t-testom za nezavisne uzorke.

Istraživanje će biti provedeno u nižim razredima osnovnih škola na području grada Sinja i okolice.

5.1. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Cilj provedenog istraživanja jest ispitati stavove učitelja i učenika o važnosti zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola u Sinju i okolici. Pri tome će nam pomoći neka od istraživačkih pitanja:

- Koliko je važna uloga zavičajnog govora u nižim razredima osnovne škole?
- Kojim se metodama implementira zavičajni govor u svakodnevnu nastavu u nižim razredima osnovne škole?
- Kakvi su stavovi učitelja o ulozi zavičajnog govora u nižim razredima osnovne škole?
- Kakvi su stavovi učenika o ulozi zavičajnog govora u nižim razredima osnovne škole?
- Koliko je zavičajni govor prisutan u nastavi?

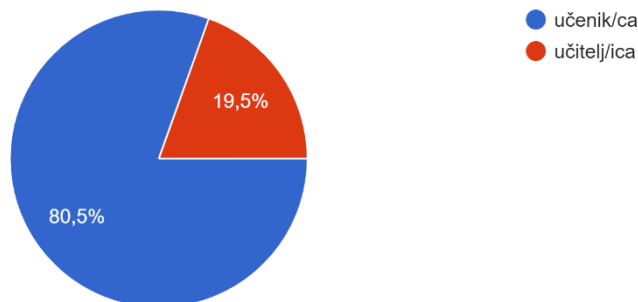
5.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U ovom istraživanju ispitat ćemo stavove učitelja i učenika o važnosti zavičajnog govora u nižim razredima osnovne škole Sinja i okolice. Uzimajući u obzir da su istraživanja stavova prema ovom tipu rijetka, imamo priliku kroz istraživački dio doprinijeti ovoj strukturi istraživanja.

Zadaci istraživanja bazirali su se na stavove učitelja prema kognitivnoj, emocionalnoj i ponašajnoj komponenti stava. Potrebno je utvrditi razlike stavova između učitelja kao i razlike stavova kod učenika.

Uzorak ovoga istraživanja čini ukupno 87 ispitanika od čega 19,5% ili 17 učitelja i 80,5% ili 70 učenika iz osnovnih škola u Sinju i njegovoj okolici što je vidljivo u grafičkom prikazu u *Grafikonu 1*.

Ja sam:
87 odgovora

Grafikon 1. Struktura uzorka prema statusu (učitelj – učenik)

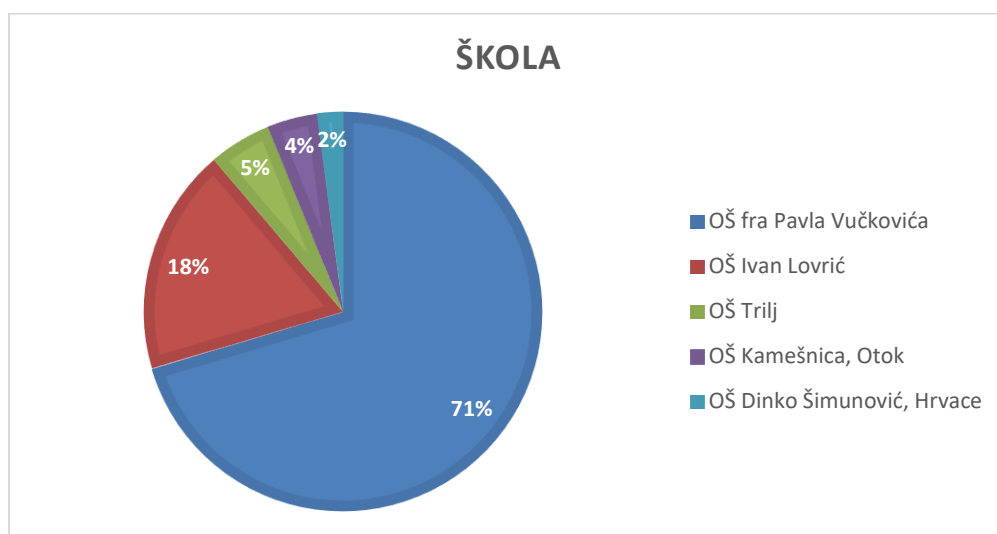
Kategorizacija učitelja i učenika prema školama obuhvaća sljedeće osnovne (OŠ) i područne (PŠ) škole:

OŠ Ivan Lovrić (PŠ Glavice i PŠ Radošić), OŠ fra Pavla Vučkovića (PŠ Brnaze i PŠ Turjaci), OŠ >Trilj (PŠ Grab, PŠ Košute, PŠ Velić, PŠ Jabuka, PŠ Ugljane, PŠ Čaporice, PŠ Bisko, PŠ Vedrine, PŠ Vojnić), OŠ Kamešnica Otok (PŠ Ruda i PŠ Udovičići) i OŠ Dinka Šimunovića Hrvace.

Iz prikazane *Tablice 2.* i *Grafikona 2.* možemo vidjeti i omjere anketiranih prema školama iz kojih dolaze.

Naziv škole (s područnim školama)	Broj sudionika
OŠ fra Pavla Vučkovića	60 (3 učitelja i 57 učenika)
OŠ Ivana Lovrića	16 (3 učitelja i 13 učenika)
OŠ Trilj	5 učitelja
OŠ Kamešnica, Otok	4 učitelja
OŠ Dinka Šimunovića, Hrvace	2 učitelja

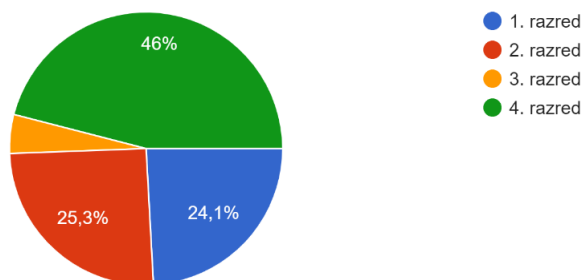
Tablica 2. Broj sudionika prema školi iz koje dolaze

Grafikon 2. Postotak sudionika prema školi iz koje dolaze

U istraživanju su sudjelovali učitelji i učenici od 1. do 4. razreda razredne nastave. Iz *Grafikona 3.* možemo vidjeti i postotke sudjelovanja prema razredima. U istraživanju je sudjelovalo 40 ispitanika četvrtog razreda od čega su sudjelovala 4 učitelja i 36 učenika. Također je sudjelovalo 22 ispitanika drugog razreda od čega također 4 učitelja drugog razreda i 18 učenika. Prvom razredu pripada 21 ispitanik, 4 ispitana učitelja i 17 učenika dok iz trećeg razreda imamo odgovore tek 4 učitelja i 0 učenika.

Razred:
87 odgovora

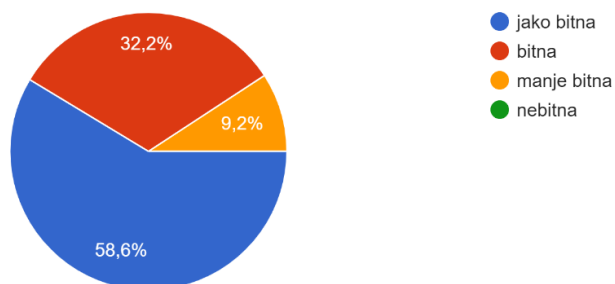

Grafikon 3. Postotak učenika i učitelja prema razredima

Nakon tehničkih podataka o sudionicima ovog istraživanja, koje smo dobili kroz prva tri anketna pitanja, krenula sam na analizu kojom se bavi diplomski rad – zavičajni govor. Postavila sam pitanje bitnosti zavičajnog govora u nižim razredima. Pitanje je od ispitanika tražilo njihovo mišljenje i njihov stav. Rezultat koji smo dobili nije iznenađujući imajući u vidu prilagodbu učenika koji kreću u prvi razred o kojoj je bilo riječ u prvom dijelu ovoga rada.

Grafički prikaz rezultata je sljedeći: 58,6 % (51 ispitanik) smatra da je jako bitna uloga zavičajnog govora, 32,2 % (28 ispitanika) smatra da je bitna i 9,2 % (8 ispitanika) smatra da je manje bitna. Nitko od ispitanika ne smatra da je stavka zavičajnog govora nebitna. Gledajući sada odgovore samo učitelja dolazimo do podatka da 8 učitelja smatra ulogu zavičajnog govora jako bitnom, 8 ih smatra da je uloga zavičajnog govora bitna i 1 učitelj smatra da je uloga zavičajnog govora u nižim razredima manje bitna. Gledajući rezultate učenika vidimo da je 43 učenika mišljenja da je zavičajni govor u nižim razredima jako bitan, 20 učenika smatra da je bitan a samo njih 7 su mišljenja da je manje bitan.

Po vašem mišljenju koliko je bitna uloga zavičajnoga govora u nižim razredima osnovne škole?
87 odgovora

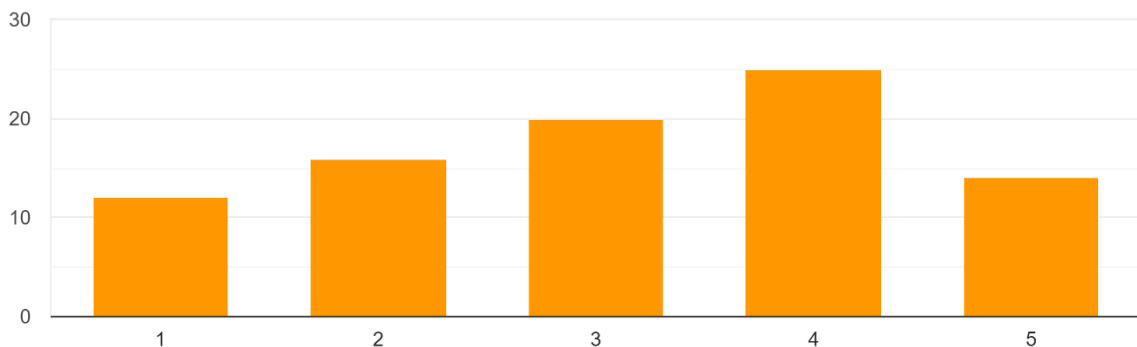
Grafikon 4. Uloga zavičajnog govora u nižim razredima osnovne škole

Nije moguće očekivati od djece u prijelaznoj fazi korištenje isključivo standardnog govora jer je za svaku prilagodbu, pa i ovu, potrebno vrijeme i učenje. Budući da je uvjerljivo bitna uloga zavičajnog govora, sljedeće je istraživačko pitanje bilo logično. Koliko se učitelji i učenici služe zavičajnim govorom u školi i izvan škole pokazuju sljedeći rezultati koji su vidljivi i u *Grafikonu 5* i *Grafikonu 6*. Naime, na skali od 1 – 5 korištenja zavičajnog govora u školi, pri čemu 1 predstavlja „ne služim se nikako“ a 5 predstavlja „služim se stalno“ najveći postotak odlazi na razinu 4 (28,7 % ili 25 ispitanik). Sijedi je razina 3 (23 % ili 20 ispitanika), razina 2 (18,4 % ili 16 ispitanika), razina 5 (16,1 % ili 14 ispitanika) i na kraju razina 1 (13,8 % ili 12 ispitanika).

Sljedeće pitanje vezano je za korištenje zavičajnog govora izvan škole. Ponuđene opcije su kao i u pitanju prije u obliku linearne skale od 1 do 5 pri čemu 1 predstavlja „ne služim se nikako“, a 5 predstavlja „služim se stalno“. Rezultati su sljedeći: najveći se postotak odnosi na razinu 5 - 69 % ili 60 ispitanika, razinu 4 podržava 18,4 % ili 16 ispitanika, razinu 3 podržava 8 % ili 7 ispitanika, dok se podjednako odlučilo za razinu 2 i razinu 1 – 2,3% ili 2 ispitanika na obje razine.

Na skali od 1 do 5 koliko se često služiš zavičajnim govorom u školi?

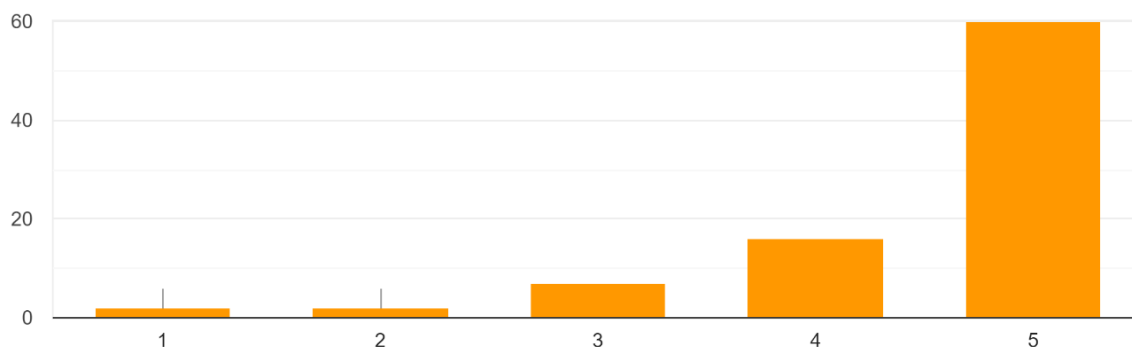
87 odgovora

Grafikon 5. Korištenje zavičajnog govora u školi

Na skali od 1 do 5 koliko se često služiš zavičajnim govorom izvan škole?

87 odgovora

Grafikon 6. Korištenje zavičajnog govora izvan škole

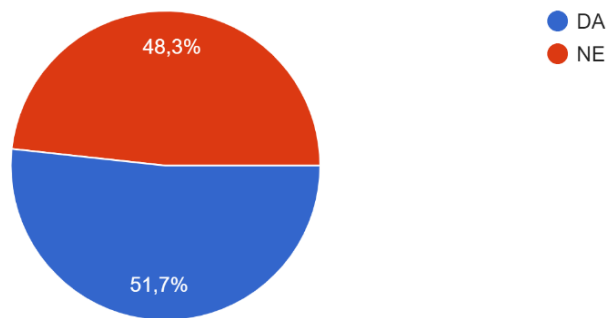
„Metodika hrvatskoga jezika ima višestruku funkciju jer je usmjerena svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa: poučava učitelje načinima prenošenja jezičnih i književnih znanja u nastavi, istovremeno omogućuje učenicima usvajanje jezičnih znanja i recepciju književnih tekstova. Kako bi korespondirala s prirodom svoga predmeta, metodika poučavanja hrvatskog jezika bitno se oslanja na matičnu znanost, uključujući sva jezična prenja i nadređenosti koje su u prirodi jezičnoga i umjetničkoga stvaranja.“⁵⁴

U tom pogledu istražujemo ulogu zavičajnog govora u pisanim tekstovima. U sljedećem pitanju istraživali smo učestalost čitanja tekstova pisanih na zavičajnom govoru u sklopu sata Hrvatskog jezika. Od 87 ispitanika njih 42 (48,3 %) ne čitaju tekstove na zavičajnom govoru, dok je 45 (51,7 %) ispitanika pozitivno odgovorilo na navedeno pitanje. Zanimljivo je da je 13 učitelja od njih 17 ispitanih odgovorilo da na satu Hrvatskog jezika ne provode često čitanje tekstova pisanih na zavičajnom govoru.

⁵⁴ Lazzarich, M., Metodika Hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi, Rijeka, 2017., Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str.27.-28.

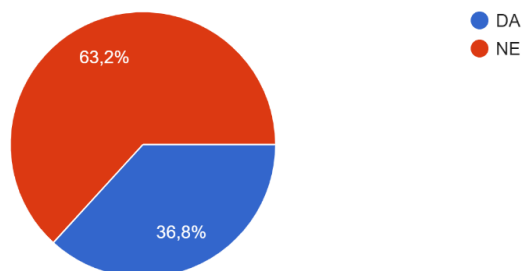
Na satu Hrvatskog jezika često čitamo tekstove pisane na zavičajnom govoru
87 odgovora

Grafikon 7. Učestalost čitanja tekstova na zavičajnom govoru

Ako izuzmemo tekstove i umjesto njih odaberemo drugi format preko kojeg možemo koristiti oblik zavičajnog govora, dolazimo do rezultata koji su negativniji u odnosu na korištenje zavičajnog govora u planu i programu nastave hrvatskoga jezika. U Grafikonu 8. prikazan je postotak radionica (čitanje, pisanje, pjevanje, gledanje filmova...) u kojim je prikazana slaba uporaba radionica kroz različite oblike na temu zavičajnog govora. 63,2 % (55 ispitanika) ne koriste ili nemaju radionice, a njih 36,8 (32 ispitanika) ima ili prakticira već navedene oblike radionica u kojima se služe zavičajnim govorom. Ako se fokusiramo isključivo na učitelje i njihove odgovore na ovo pitanje uočavamo napredak u odnosu na prethodno pitanje. Od 17 ispitanih učitelja njih 6 na nastavi s učenicima provodi radionice na temu zavičajnog govora što bi značilo da 64,7% ispitanih učitelja odnosno njih 11 ne provodi apsolutno nikakav oblik implementacije zavičajnog govora u nastavi.

Na nastavi često imamo radionice na temu zavičajnoga govora (čitanje, pisanje, pjevanje, gledanje filmova...)
87 odgovora

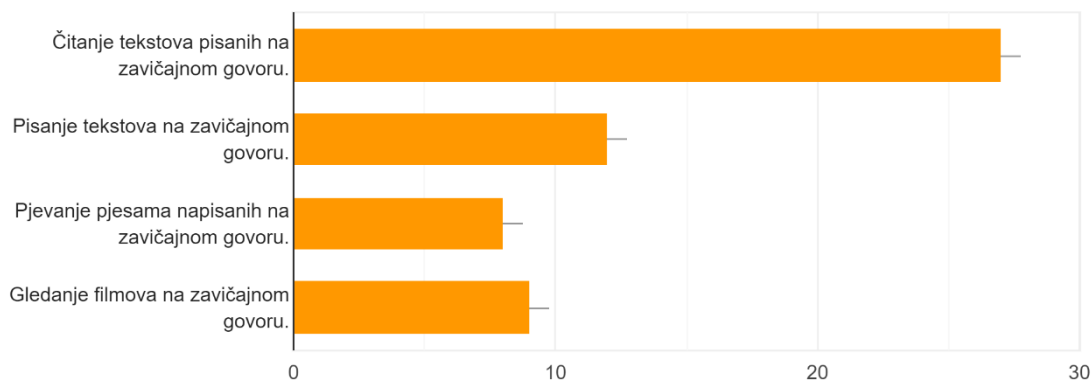
Grafikon 8. Učestalost radionica na temu zavičajnog govora

Na tragu ovog rezultata i sudionika koji su pozitivno odgovorili na navedeno pitanje, tražili smo detaljnije obrazloženje tj. način na koji se provode te radionice. Pozitivni odgovor smo raspodijelili u četiri kategorije:

- Čitanje tekstova pisanih na zavičajnom govoru.
- Pisanje tekstova na zavičajnom govoru.
- Pjevanje pjesama napisanih na zavičajnom govoru.
- Gledanje filmova na zavičajnom govoru.

Rezultati su pokazali (*Grafikon 9*) da se najviše ispitanika njih čak 73% u nastavi koristi čitanjem tekstova pisanih na zavičajnom govoru. Nakon čitanja slijedi pisanje tekstova na zavičajnom govoru sa 32,4 % ispitanika, zatim gledanje filmova sa 24,3 % i na kraju pjevanje pjesama sa 21,6 %. Iako je uzorak pozitivnih odgovora na prethodno pitanje svega 32 ispitanika, u doba medija i informatičke pismenosti, ohrabruje činjenica da je najveći broj otišao u korist čitanja.

Ako je odgovor na prethodno pitanje bio DA, na koji se način provode te radionice?
37 odgovora

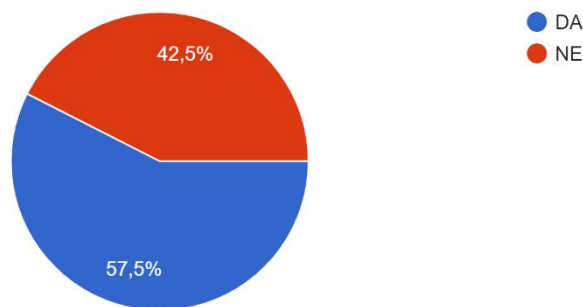
Grafikon 9. Načini provedbe radionica na zavičajnom govoru

Recepcija književnoumjetničkog teksta je važna misaona aktivnost kao i čitanje, stoga je potrebno ostvariti pozitivno iskustvo s knjigom od najranije dobi. U ranim fazama kada djeca razvijaju govorni i poetski sluh a učenici tek izgrađuju naviku čitanja treba birati bliske teme i naslove, one koji će ih potaknuti na zanimanje za umjetničku riječ. U poučavanju se ne smije zanemariti načelo zavičajnosti ali ne isključujući razvojnopsihološki i estetski kriterij. Načelo

zavičajnosti se ne očituje isključivo u usmenom izražavanju učenika na zavičajnom govoru, nego i u interpretaciji tekstova određenog podneblja na njihovom dijalektu.⁵⁵

Sljedeće pitanje je imalo za cilj ispitati predaje li se, po njihovom mišljenju, dovoljna važnost zavičajnom govoru u njihovoj školi. 57,5% ispitanika, od čega je 46 učenika i 4 učitelja, smatra da se u njihovoj školi predaje dovoljna važnost zavičajnom govoru. Dok 42,5% ispitanika odnosno 24 učenika i 13 učitelja smatra da se ne predaje dovoljna važnost zavičajnom govoru u njihovoj školi. (*Grafikon 10*). Iz rezultata još jednom vidimo koliko se stavovi učitelja i učenika na ovu temu razilaze. Većina učitelja smatra da se ne predaje dovoljna važnost zavičajnom govoru u njihovoj školi dok veliki dio učenika smatra da se u njihovoj školi ipak predaje dovoljna važnost zavičajnom govoru.

Predaje li se dovoljna važnost zavičajnom govoru u mojoj školi?
87 odgovora

Grafikon 10. Važnost zavičajnog govora u mojoj školi

Dijalekt je bitna sastavnica osobnog identiteta i temperamenta. Djetetu je iznimno važno da učitelj u nastavi Hrvatskoga jezika potiče na izražavanje zavičajnim govorom jer tada shvaća da poštuje njegovu osobnost.⁵⁶ Stoga, možemo reći da rezultati posljednjeg pitanja potvrđuju ovu tezu o njegovanju zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola. 86,2 % ispitanika kojih čine 13 učitelja i 61 učenik smatra da se zavičajni govor treba više njegovati. Njih 13,8 % od čega su 4 učitelja i 9 učenika smatra da to nije potrebno (*Grafikon 11*). Za razliku od

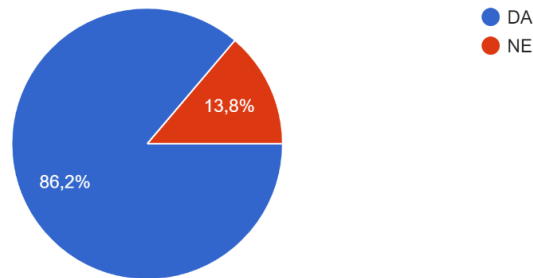
---

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

prethodnih pitanja, na ovo su učenici i učitelji imali jednak stav. Većina njih ima stav da bi trebalo više njegovati zavičajni govor nastavi u nižim razredima osnovne škole.

Treba li se više njegovati zavičajni govor u nižim razredima osnovne škole?
87 odgovora

Grafikon 11. Njegovanje zavičajnog govora

Ispitanici koji su odgovorili pozitivno na ovo pitanje, dobili su zadatak obrazložiti taj potvrdni odgovor. Navest ćemo neke od odgovora:

Objašnjenja odgovora o njegovanju zavičajnog govora

Da ne zaboravimo svoj zavičajni govor.

Tako me je mama naučila.

Ja kao učiteljica zavičajni govor koristim u neformalnom razgovoru s učenicima. Prilikom obrade, objašnjavanja ili ponavljanja nastavnih jedinica govorim književno. Učenike potičem na korištenje književnog jezika prilikom pisanog i usmenog jezičnog izražavanja (sastavi, pripovijedanje, prepričavanje...), prilikom usmene i pisane provjere i sl. Oni također u neformalnom razgovoru u školi i van škole koriste zavičajni govor. Kroz prva 4 razreda postoje nastavne jedinice vezane za zavičajni govor, i smatram da je to, uz neformalno korištenje istog, sasvim dovoljno.

Zavičajni govor je djeci razumljiv i blizak, pa se stoga često treba koristiti i u školi (naročito niži razredi). U konačnici predstavlja svojevrsno bogatstvo svake osobe. Kad odrastemo, zavičajni jezik vraća nas u dane djetinjstva, a to je neprocjenjivo.

Moj odgovor je potvrđan jer smatram da je zavičajni govor dio nacionalnog identiteta i da djeci to treba posvijestiti.

Zavičajni govor je djeci prirodniji jer je dio odrastanja i prva komunikacija je na zavičajnom govoru. Prelazak na korištenje standardnim govorom bi trebao biti postupan i prirodan u skladu s emocionalnim i mentalnim mogućnostima učenika.

Zbog očuvanja zavičajnog govora i razumijevanja govora naših starijih

Zavičajni govor je potrebno očuvati i njegovati. U ovim vremenima kada je sve lošija verbalna komunikacija, usudila bih se reći ,i u obiteljima jer smo svi prisiljeni biti on line, jako se malo razgovara i djeca su jako malo upoznata sa zavičajnim govorom i tradicijom zavičaja. Potrebno je više razgovarati jer ćemo zaboraviti tko smo zapravo.

Djeca na zavičajnom govoru lakše izraze svoje misli, bilo u pisanom ili usmenom obliku, jer još ne poznaju dobro književni jezik.

Također, njegovanjem zavičajnog govora čuvamo i našu baštinu.

Smatram da je važno njegovati i zavičajnih govor kako bi djeca uočila razliku i kako bi znala kad trebaju koristiti zavičajnih govor, a kad standardni.

Zavičajni govor je svojevrsna potvrda identiteta i pripadnosti. U vrijeme globalizacije važno je očuvati identitet, zavičajni jezik, uz poznavanje standardnog književnog jezika.

Treba tako da nas razume ostali.

Da, zato što se razvija vokabular dječjeg govora.

Za potrebe očuvanja nacionalnog identiteta i baštine.

Zato što volim taj govor.

Smatram da je zavičajni govor vrlo bitan i šteta bi bila da se buduće generacije ne služe zavičajnim govorom. Imala sam prije nekoliko godina i rječnik našeg zavičajnog govora. Učenici su masu riječi znali, a zajedno s roditeljima, bakama i djedovima dobili vrlo bogat rječnik. Uz to sam imala i odjeću našeg zavičaja što je

također našlo plodno tlo kod učenika i njihovi obitelji. Zato ne zaboravimo govor naših predaka i njihov način odijevanja.

Zato što je naš jezik nematerijalna kulturna baština i kulturno blago. Zato smatram da je dobro da se u školama ukaže učenicima na vrijednost zavičajnog govora kao blaga koje ne smije nestati. Treba učiniti sve da zavičajni govor ostane živ i čist. Mnogi su mali narodi nestali kad im je nestao jezik.

Tablica 3. Odgovori sudionika o važnosti zavičajnog govora

6. REZULTATI I RASPRAVA

Budući da je zavičajni govor jedno od glavnih obilježja određenog kraja i sredstvo komunikacije njegovih žitelja. Ovim diplomskim radom bila je namjera ispitati stavove učitelja i učenika o važnosti zavičajnog govora u nižim razredima osnovnih škola Sinja i okolice. Također utvrditi koliko se stavovi učitelja i učenika podudaraju ili razilaze kod nekih pitanja.

Da bi dobili detaljniju sliku o uzorku ispitanika prvo pitanje se odnosi na podjelu učitelj-učenik gdje 70 ispitanika označava da su učenici a 17 da su učitelji. Takav omjer nije očekivan s obzirom da razredi imaju 15-20 učenika a jednog učitelja osim u ponekim ruralnim područjima gdje je broj djece u razredu znatno manji. U sljedećem anketnom pitanju ispitanici su trebali napisati naziv škole kojoj pripadaju. Nakon uvida u odgovore na to pitanje jasniji je omjer učitelja i učenika iz prethodnog pitanja. Vidimo da nisu svi učitelji podijelili anketu s učenicima. Ispitanici iz OŠ Trilj, OŠ Otok i OŠ Hrvace su sve učitelji što ne daje punu sliku o tim školama s obzirom na problematiku ovog istraživanja. Najveći broj ispitanika pripada OŠ fra Pavla Vučkovića i njenim područnim školama.

Sljedeće pitanje nam je još detaljnije oslikalo o kakvoj skupini ispitanika je riječ. Potrebno je bilo označiti i kojem razredu ispitanici pripadaju. Tu imamo zadovoljavajuće rezultate jer imamo ispitanike iz svakog razreda od 1. do 4. Najveći postotak (46%) ispitanika pohađa ili predaje u 4. razredu. Podjednak broj (oko 25%) ih je iz 1. i 2. razreda, dok je iz 3. tek njih 4,5%.

Nakon tehničkih podataka o sudionicima ovog istraživanja anketnim pitanjima prelazimo na samu temu istraživanja – zavičajni govor. Ispitanici su trebali označiti koliko je po njihovom mišljenju važna uloga zavičajnog govora u nižim razredima osnovne škole. Ponuđeni odgovori su bili „jako bitna“, „bitna“, „manje bitna“ i „nebitna“. Nitko od ispitanika ne smatra da je uloga zavičajnog govora u nižim razredima nebitna što je bilo i za očekivati. Tek njih 8 smatra da je manje bitna. Svi ostali smatraju da je bitna ili jako bitna uloga zavičajnog govora.

Sljedeće pitanje je tražilo da ispitanici procjene na skali od 1 do 5 (1 predstavlja „ne služim se nikako“, a 5 predstavlja „služim se stalno“) koliko se često služe zavičajnim govorom u školi. Najviše učitelja se opredijelilo za središnju ocjenu 3 koja bi značila da se u školi služe zavičajnim govorom ali ne često. Tek manji dio njih (3 učitelja) se izrazilo da se zavičajnim govorom u školi služe često ili stalno. Njih 5 se izjasnilo da se rijetko služe a nitko od njih nije

označio da se nikada ne služe zavičajnim govorom u školi. Za razliku od učitelja, 12 učenika se izjasnilo da se ne služe nikako zavičajnim govorom u školi. Jednak broj njih se služi rijetko ili povremeno, dok ih se najveći broj odlučio za ocjenu 4 – često i njih 13 za ocjenu 5 koja podrazumijeva da se stalno služe zavičajnim govorom u školi.

Logičkim slijedom naredno pitanje se odnosi na korištenjem zavičajnim govorom izvan škole. Ponuđene opcije su bile kao u pitanju prije, ljestvica od 1 do 5. Većina učitelja se izjasnila da se stalno služe zavičajnim govorom izvan škole dok se njih 7 odlučilo za ocjenu 3 i 4 koje znače da se povremeno ili često služe zavičajnim govorom izvan škole. Također se najveći broj učenika isto opredijelio za ocjenu 5, njih 12 za ocjenu 4 i tek manji broj za ostale ocjene. Iznenađuje odgovor da se 2 učenika ne služi nikako zavičajnim govorom izvan škole a 2 rijetko. Što bi značilo da se u nekim obiteljima u komunikaciji potpuno izgubio zavičajni govor.

Sljedeća dva pitanja su bila formirana tako da se zaokruži odgovor DA ako se slažu s tvrdnjom ili NE ako tvrdnja u njihovom slučaju nije točna. 13 učitelja se izjasnilo da na satu Hrvatskog jezika ne provode često aktivnost čitanja tekstova na zavičajnom govoru, a 4 ih je zaokružilo da provode. Za razliku od njih učenici imaju drugačije iskustvo. Veći broj njih se odlučilo za potvrdni odgovor a nešto manje za negativan. S obzirom da su ispitani učenici uglavnom iz OŠ fra Pavla Vučkovića i OŠ Ivana Lovrića možemo zaključiti da se u te dvije škole često provode aktivnosti čitanja tekstova na zavičajnom govoru u sklopu sata Hrvatskog jezika. S obzirom da su se učitelji uglavnom odlučili za negativan odgovor zaključujemo da se u ostalim školama koje su uključene u istraživanje ne provodi često takva aktivnost.

Pitanje koje je uslijedilo nakon toga dalo nam je širu sliku o aktivnostima koje se provode u pokušaju da se implementira zavičajni govor u nastavu. Pitanje se odnosilo na učestalost radionica koje se provode tijekom nastave na temu zavičajnog govora. Radionice mogu biti primjerice čitanje, pisanje, pjevanje, gledanje filmova na zavičajnom govoru i mnoge druge. Ponuđeni odgovori su bili kao i u prethodnom pitanju DA i NE. Analizirajući odgovore učitelja i učenika uočavamo da oko ovog pitanja imaju jednak stav. Oko 60 % njih na nastavi ima radionice na temu zavičajnog govora, a oko 40 % ih tvrdi da nemaju često takve radionice na nastavi.

Da bi dobili detaljniji uvid u način na koji se te radionice održavaju sljedeće pitanje se odnosilo samo na one koji su na prethodno pitanje odgovorili potvrdno. U ovom anketnom pitanju zanimalo nas je na koje se to načine provode prethodno spomenute radionice. Da bi se olakšalo ispunjavanje upitnika postojali su već ponuđeni odgovori i opcija „other“ da napišu

drugačiji odgovor od već ponuđenih. Na ovo anketno pitanje je postojala mogućnost da se odgovori s više različitih odgovora. Rezultati su pokazali da se najviše ispitanika njih čak 73 % zavičajni govor u nastavu implementira kroz radionice čitanja tekstova pisanih na zavičajnom govoru. Nakon čitanja slijedi pisanje tekstova na zavičajnom govoru sa 32,4 % ispitanika, zatim gledanje filmova sa 24,3 % i na kraju pjevanje pjesama sa 21,6 %. Nitko od ispitanika nije naveo drugačiji način od ponuđenih. Imajući u vidu odgovore na prethodno pitanje gdje čitanje znatno prednjači pred ostalim opcijama a za njim ide i pisanje, jasno je da se zavičajni govor najviše u nastavi koristi kroz sat Hrvatskog jezika.

Sljedeća pitanja se odnose na osobni stav ispitanika gdje odabirući opciju DA ili NE odlučuju predaje li se dovoljno važnost zavičajnom govoru u njihovoj školi i treba li se više njegovati zavičajni govor u nižim razredima osnovne škole. Na pitanje predaje li se dovoljna važnost u njihovoj školi učitelji i učenici još jednom imaju suprotne stavove. Učenici velikom većinom odgovaraju potvrdno dok čak 13 od 17 ispitanih učitelja odgovara da se ne predaje dovoljna važnost. Takav odgovor učitelja nam pruža utjehu s obzirom da se većina njih izjasnila da ne provode često aktivnosti koje uključuju zavičajni govor na satu Hrvatskog jezika. Ono utješno u tom je očigledno negodovanje što se ne provodi dovoljno tih aktivnosti je želja za poboljšanjem. Tako su svi oni što su odgovorili na to pitanje negativno, na sljedeće koje se odnosilo na njihovo mišljenje o tome treba li se više njegovati zavičajni govor u nižim razredima osnovne škole su odgovorili pozitivno. I oni što su mišljenja da se predaje dovoljna važnost zavičajnom govoru u njihovoj školi na sljedeće pitanje odgovaraju da se ne treba još više njegovati u nižim razredima osnovne škole nego što je to sada.

Zadnje anketno pitanje je bilo da se obrazloži njihov stav o tome treba li se više njegovati zavičajni govor u nižim razredima osnovne škole. Tu imamo bogatu paletu odgovora koji nam daju kompletnu sliku o stavu učitelja i učenika na danu temu. Istaknula bi neke od odgovora učitelja koji smatraju da zavičajni govor ne treba više njegovati nego što to već je slučaj.

„Ja kao učiteljica zavičajni govor koristim u neformalnom razgovoru s učenicima. Prilikom obrade, objašnjavanja ili ponavljanja nastavnih jedinica govorim književno. Učenike potičem na korištenje književnog jezika prilikom pisanog i usmenog jezičnog izražavanja (sastavi, pripovijedanje, prepričavanje...), prilikom usmene i pisane provjere i sl. Oni također u neformalnom razgovoru u školi i van škole koriste zavičajni govor. Kroz prva 4 razreda postoje nastavne jedinice vezane za zavičajni govor, i smatram da je to, uz neformalno korištenje istog, sasvim dovoljno.“

„više pažnje i vremena treba posvetiti književnom jeziku“

„Zavičajni govor je važan, ali važnije je savladati standardni govor zbog razumijevanja pročitanoa koji je učenicima stalan problem jer ne čitaju dovoljno.“

Iz tih odgovora možemo zaključiti da nije upitna važnost zavičajnog govora ali neki od njih zavičajni govor smatraju prijetnjom kod učenja standardnog hrvatskog jezika s kojim se djeca upoznaju u školi.

Učitelji koji smatraju da se zavičajni govor treba više njegovati uglavnom imaju slične razloge. Neki od njih su strah od zaboravljanja i gubljenja zavičajnog govora i identiteta.

„Zavičajni govor je potrebno očuvati i njegovati. U ovim vremenima kada je sve lošija verbalna komunikacija, usudila bih se reći ,i u obiteljima jer smo svi prisiljeni biti on line, jako se malo razgovara i djeca su jako malo upoznata sa zavičajnim govorom i tradicijom zavičaja. Potrebno je više razgovarati jer ćemo zaboraviti tko smo zapravo.“

„Smatram da je zavičajni govor vrlo bitan i šteta bi bila da se buduće generacije ne služe zavičajnim govorom. Imala sam prije nekoliko godina i rječnik našeg zavičajnog govora. Učenici su masu riječi znali, a zajedno s roditeljima , bakama i djedovima dobili vrlo bogat rječnik. Uz to sam imala i odjeću našeg zavičaja što je također našlo plodno tlo kod učenika i njihovi obitelji. Zato ne zaboravimo govor naših predaka i njihov način odijevanja.“

„Njegovanje tradicije i domoljublja!“

Za razliku od učitelja, učenici imaju jasniji stav i sažetije odgovore. Oni se pri odgovaranju vode osjećajima. Tako su neki od najčešćih odgovora da ih je zavičajnom govoru naučila majka i da ga treba njegovati jer ga vole i sviđa im se. Onih 12% učenika što su odgovorili da smatraju da se ne treba više njegovati zavičajni govor u osnovnim školama svoj odgovor su obrazložili da je standardni Hrvatski jezik ljepši i pravilniji te ga nazivaju i „jezikom budućnosti“.

Rezultati navedenog istraživanja na uzorku od 87 ispitanika u pet osnovnih škola Sinja i okolice ukazuju na to da je potreba implementacije zavičajnog govora u plan i program neizbježna. Spigarelli je u svojim istraživanjima također potvrdio pozitivna svojstva korištenja dijalekta u nastavi. Tako on zaključuje da učenici kojima je dozvoljeno slobodno izražavanje svojim narječjem u školi, ne budu opterećeni standardnim jezikom i uporabom samoga. Tako

lakše i brže usvajaju gramatiku standardnoga jezika od onih učenika kojima je ograničena sloboda izražavanja i osuđeni su na stalno izražavanje na standardnom jeziku⁵⁷

Kroz ovo istraživanje došli smo do spoznaje da je potrebno ne mijenjati već istražene i dokazane stavke oko usvajanja standardnih načela. Potrebno je kroz prilagodbu i implementaciju zavičajnog govora usvajati norme standardnog jezika kao što je to potvrđeno kod Spigarellija. Sva pitanja istraživanja jasno upućuju na važnost zavičajnog govora u nižim razredima kao i njegovo korištenje kroz različite metode o kojima smo govorili kroz teorijski dio ove teme. Aktivni glagoli poput čitanja, pisanja, pjevanja, gledanja, ukazuju na potrebu korištenja materijala u svrhu bogaćenja vokabulara i usvajanja razlika zavičajnosti i standardizacije. Posebno ću istaknuti ono što je danas stavljeno u negativnu konotaciju korištenja – čitanje. S obzirom da je u anketi čitanje predvodilo ostale aktivnosti, nada ipak postoji da digitalizacija neće uzeti još više maha na tom području nezainteresiranosti za književne tekstove. Ako izuzmemo nastavu, često se u zaključku (Tablica 3.) spominjala važnost zavičajnog govora sa nekim ponavljanjima odgovora – a to je pojam važnost.

Ne zaboravimo da ono što jesmo dugujemo upravo materinskom govoru kojeg smo prvog usvojili i da preko njega usvajamo sve norme. Možemo reći da učitelji oduvijek poštivaju načelo zavičajnosti i pridavaju mu veliku važnost. Zadajući učenicima zadatke kao što su pisanje stihova ili kraćih sastavaka na zavičajnom dijalektu pobuđuju zanimanje kod djece jer se mnogo lakše izražavaju na vlastitom mjesnom idiomu nego standardnim jezikom.⁵⁸ Vodeći metodičari književnog odgoja već su drugom polovicom prošlog stoljeća upućivali na to koliko je važno načelo zavičajnosti i prigodnosti. Prvi su objašnjavali koja je funkcija i koliko je velika potreba za razlikovnom gramatikom. Smatrali su kako se nastava jezika treba prilagoditi dobi djeteta i zavičaju iz kojeg dijete dolazi.⁵⁹

Ovo istraživanje samo potvrđuje teze metodičara koji se zalažu za implementaciju zavičajnog govora u osnovne škole, počevši od prvog razreda osnovne škole. Naš je jezik bogat da bi se tako lako zaobišlo ono što je u nama iskonsko i što je od neizmjerne važnosti za nas same. Jezik je u konačnici nematerijalno blago i kulturna baština, a o njegovu značaju su napisane tisuće stranica.

---

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

7. ZAKLJUČAK

Hrvatski jezik obogaćen je mjesnim govorima, dijalektima, narječjima i normama koje propisuju standardizaciju jezika. Nematerijalno je kulturno dobro i potrebno ga je njegovati od njegove prve faze usvajanja do normi koje su potrebne za pravilnu uporabu i komunikaciju na najvišoj razini sporazumijevanja. Usvajanje i razvijanje standardnog jezika u razrednoj nastavi, potrebno je provoditi kroz implementaciju zavičajnog govora. Broji metodičari, čija su istraživanja i teorije navedene u ovom radu, ističu važnost implementacije zavičajnog idioma u razrednoj nastavi. Donose zaključak da je najbolji način za pravilno i jednostavnije usvajanje hrvatskog standardnog jezika uz pomoć zavičajnog idioma.

Osim usvajanja normi kroz načelo zavičajnosti u nastavi stvaralačke pismenosti, učenik se oslobađa od negativnih konotacija u procesu recepcije i produkcije književnih djela. Kroz niz modela i primjera uporabe zavičajnog govora u nastavi učenika se uvodi u nesmetano usvajanje standardizacije. Traženje potpune standardizacije u najranijoj dobi osnovne škole može izazvati niz negativnih posljedica kao što je nemogućnost uočavanja razlika između zavičajnog i standardnog govora, nesporazumijevanje u svakodnevnoj komunikaciji unutar i izvan škole, pogreške u govornim iskazima, nepoznavanje dijalektalnog pjesništva, težnja za pisanjem na dijalektu i mnogi drugi problemi.

Cilj istraživanja bio je istražiti koliko je zastupljeno načelo zavičajnosti u osnovnim školama Sinja i okolice te kakav stav imaju učitelji i učenici o toj problematici. Zanimalo nas je kolika je uloga zavičajnog govora, kojim se metodama implementira zavičajni govor u školama, kakvi su stavovi učenika i učitelja o zavičajnom govoru u nižim razredima i koliko je zavičajni govor prisutan u nastavi – sve su to pitanja na koja smo dobili odgovore kroz ovu anketu. Odgovori koji su dobiveni ovim istraživanjem potvrđuju teze već prije spomenutih metodičara koji se bave istom problematikom zavičajnosti. Ovom anketom i analizom odgovora na istu dolazim do zaključka da učitelji i učenici Sinja i okolice imaju jasan stav o važnosti zavičajnog govora. Mnogi od njih smatraju da se zavičajni govor nedovoljno implementira u nastavu i izražavaju negodovanje zbog istog. Negodovanje kod učenika sasvim je opravdano i objašnjeno u početnom djelu rada, dok je negodovanje učitelja bezrazložno. Ta oni su ti koji su glavni pokretači svega u nastavi. Ako učitelj ima dovoljno želje i volje da održi i sačuva svoj zavičajni govor i govor svojih učenika postoje mnogi načina za to.

Učitelji i učiteljice imaju težak zadatak jer su zaduženi za usvajanje standardizacije hrvatskog jezika, ali je potrebno uz to očuvati i narječja, dijalekt, mjesni govor. Preko njih

učenik može i mora njegovati zavičajni govor i preko njih se kroz taj govor (uz mnogobojne metode) može usvojiti standardni jezik. Strah, koji su neki učitelji naveli u obrazloženju posljednjeg pitanja, da će zavičajni govor negativno utjecati na usvajanje standardnog jezika sasvim je neutemeljen. Metodичari koji se bave tom problematikom a navedeni su u ovom radu svjedoče o dokazima da zavičajni govor pozitivno utječe na usvajanje standardnog jezika. Uporaba standardnog i zavičajnog govora od jednake je važnosti, a načelo zavičajnosti promiče identitet i jezičnu raznolikost, a to vodi kulturnoj baštini onoga što mi zapravo i jesmo – baštinici.

8. LITERATURA

Lisac, J. *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska, 1999.

Kolentić, Lj. Hrvatski standard i hrvatski štokavski dijalekti. *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Suvala, A., Pandžić, J. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2015.

Vigato, I., Vigato T. Zavičajni govor i dramska igra. *Školski vjesnik*, vol. 62, br. 1., 2013.

Bratulić, J. Prostranstvo hrvatskoga jezika. *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Suvala, A.; Pandžić, J. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2015.

Ćurković, D. Govor Bitelića, Doktorski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2014.

Danilović, M. *Sinjski govor*, Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2011.

Strahija, N., *Stavovi učitelja prema zavičajnome govoru*, Diplomski rad. Zagreb, Filozofski fakultet, 2016.

Puljak, Lucija. Uloga zavičajnoga idioma u razvoju jezično-komunikacijske kompetencije učenika mlađe školske dobi. *Časopis za hrvatske studije*. God VII. Br. 1., 2011.

Turza-Bogdan, Tamara. *Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskoga jezika. Prilozi za osnovnoškolsku nastavu*. Čakovec: Matica hrvatska., 2013.

Lazarich, M., *Metodika Hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*, Rijeka, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2017

Andela Ćurković

Datum rođenja: 16/10/1995

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: Žensko

KONTAKT

Ante starčevića 21b,
23000 Zadar, Hrvatska
(Kućna)

andelagrgic5@gmail.com

(+385) 913630489

europass

RADNO ISKUSTVO

2018 - 2020 - Zadar, Hrvatska

Blagajnica

Pull&Bear, Inditex grupacija

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

2014 - 2022 - Zadar, Hrvatska

Mag. prim. educ.

Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
- Odsjek za razrednu nastavu

Adresa Zadar, Hrvatska | Područje studija Obrazovanje

2010 - 2014 - Sinj, Hrvatska

Gimnazija

Franjevačka klasična gimnazija u Sinju s pravom javnosti

Adresa Sinj, Hrvatska

2002 - 2010 - Sinj, Hrvatska

Osnovna škola

Osnovna škola fra Pavla Vučkovića

Adresa Sinj, Hrvatska

JEZIČNE VJEŠTINE

MATERINSKI JEZIK/JEZICI: Hrvatski jezik

DRUGI JEZICI:

engleski

Slušanje
B2

Čitanje
B2

Govorna
produkcija
B2

Govorna
interakcija
B2

Pisanje
B2

KOMUNIKACIJSKE I MEĐULJUDSKE VJEŠTINE

◆ **Dobre komunikacijske vještine**

ORGANIZACIJSKE VJEŠTINE

◆ **Dobro razvijene organizacijske vještine i vještine
timskog rada**

DIGITALNE VJEŠTINE

Moje digitalne vještine

Internet / Rad na raunalu / MS Office (Word Excel PowerPoint) /
Drutvene mreee

9. POPIS TABLICA

<u>Tablica 1. Suglasnički sustav sinjskog govora</u>	13
<u>Tablica 2. Broj sudionika prema školi iz koje dolaze</u>	23
<u>Tablica 3. Odgovori sudionika o važnosti zavičajnog govora</u>	32

10. POPIS SLIKA

<u>Slika 1. Karta hrvatskih narječja</u>	6
<u>Slika 2. Karta čakavskog narječja</u>	7
<u>Slika 3. Karta kajkavskog narječja</u>	10
<u>Slika 4. Karta štokavskog narječja</u>	12

11. POPIS GRAFIKONA

<u>Grafikon 1. Struktura uzorka prema statusu (učitelj – učenik)</u>	22
<u>Grafikon 2. Postotak sudionika prema školi iz koje dolaze</u>	23
<u>Grafikon 3. Postotak učenika i učitelja prema razredima</u>	24
<u>Grafikon 4. Uloga zavičajnog govora u nižim razredima osnovne škole</u>	24
<u>Grafikon 5. Korištenje zavičajnog govora u školi</u>	25
<u>Grafikon 6. Korištenje zavičajnog govora izvan škole</u>	26
<u>Grafikon 7. Učestalost čitanja tekstova na zavičajnom govoru</u>	27
<u>Grafikon 8. Učestalost radionica na temu zavičajnog govora</u>	27
<u>Grafikon 9. Načini provedbe radionica na zavičajnom govoru</u>	28
<u>Grafikon 10. Važnost zavičajnog govora u mojoj školi</u>	29
<u>Grafikon 11. Njegovanje zavičajnog govora</u>	30